

Sygn. akt I C 1384/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2015r

Sąd Okręgowy w Siedlcach I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Andrzej Kirsch

Protokolant: st. sek. sąd. Joanna Makać

po rozpoznaniu w dniu 10 czerwca 2015r w Siedlcach

na rozprawie

sprawy z powództwa B. B. (1) reprezentowanego przez przedstawicielkę ustawową B. B. (2), D. O. i M. O. reprezentowanych przez przedstawiciela ustawowego G. O.

przeciwko T. S. (1)

o zachówek

I. zasądza od pozwanej T. S. (1) na rzecz powoda B. B. (1) kwotę **48.804,66** (czterdzieści osiem tysięcy osiemset cztery złote i sześćdziesiąt sześć groszy) wraz z odsetkami od dnia 6 marca 2015r do dnia 24 czerwca 2015r w wysokości 8% w stosunku rocznym i od dnia 25 czerwca 2015r do dnia zapłaty z ustawowymi odsetkami,

II. zasądza od pozwanej T. S. (1) na rzecz powódki D. O. kwotę **24.402,33** (dwadzieścia cztery tysiące czterysta dwa złote i trzydzieści trzy grosze) wraz z odsetkami od dnia 6 marca 2015r do dnia 24 czerwca 2015r w wysokości 8% w stosunku rocznym i od dnia 25 czerwca 2015r do dnia zapłaty z ustawowymi odsetkami,

III. zasądza od pozwanej T. S. (1) na rzecz powoda M. O. kwotę **24.402,33** (dwadzieścia cztery tysiące czterysta dwa złote i trzydzieści trzy grosze) wraz z odsetkami od dnia 6 marca 2015r do dnia 24 czerwca 2015r w wysokości 8% w stosunku rocznym i od dnia 25 czerwca 2015r do dnia zapłaty z ustawowymi odsetkami,

IV. w pozostałej części powództwo B. B. (1), D. O. i M. O. oddała,

V. zasądza od pozwanej T. S. (1) na rzecz powodów: B. B. (1), D. O. i M. O. kwoty po 1.168,93 (jeden tysiąc sto sześćdziesiąt osiem złotych i dziewięćdziesiąt trzy grosze) na rzecz każdego z nich tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,

VI. w pozostałej części odstępuje od obciążania pozwanej T. S. (1) kosztami procesu, przejmując je na rachunek Skarbu Państwa,

VII. wyrokowi w punkcie I do kwoty 20.355,50 (dwadzieścia tysięcy trzysta pięćdziesiąt pięć złotych i pięćdziesiąt groszy), w punkcie II do kwoty 10.177,75 (dziesięć tysięcy sto siedemdziesiąt siedem złotych i siedemdziesiąt pięć groszy) i w punkcie III do kwoty 10.177,75 (dziesięć tysięcy sto siedemdziesiąt siedem złotych i siedemdziesiąt pięć groszy) – nadaje rygor natychmiastowej wykonalności.

Sygn. akt I C 1384/12

UZASADNIENIE

W dniu 14 grudnia 2012r wpłynął do Sądu Okręgowego w Siedlcach pozew małoletniego B. B. (1) reprezentowanego przez przedstawicielkę ustawową matkę B. B. (2) oraz małoletnich D. O. i M. O. reprezentowanych przez przedstawiciela ustawowego ojca G. O. – przeciwko pozwanej T. S. (1). B. B. (1) wniósł o zasądzenie od pozwanej kwoty 45.240 zł, zaś powodowie D. O. i M. O. wnieśli o zasądzenie od pozwanej kwot po 22.620 zł na rzecz każdego z nich – tytułem zachowku – wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu pozwu podniesiono, że spadkodawca K. O. zmarł w dniu 29 września 2011r i na mocy testamentu notarialnego do całości spadku po sobie powołał pozwaną T. S. (1). Wyłącznymi spadkobiercami ustawowymi po nim były dzieci – B. B. (2) i G. O., których jednak spadkodawca wydziedziczył w testamencie. W chwili śmierci spadkodawca był rozwiedziony. Pełnomocnik powodów stwierdził, że córka spadkodawcy B. B. (2) posiada małoletniego syna B. B. (1), zaś syn spadkodawcy G. O. posiada dwoje małoletnich dzieci – D. O. i M. O., którzy na podstawie art. 1011 kc uprawnieni są do otrzymania zachowku. W uzasadnieniu pozwu podniesiono, że w skład spadku po K. O. weszły: jednostki uczestnictwa Towarzystwa (...) S.A. w W. o wartości wykupu 14.252 zł, jednostki uczestnictwa (...)Towarzystwa (...)S.A. w W. o wartości wykupu 38.000 zł, kwota zgromadzona na rachunku bieżącym w Banku (...) S.A. I Oddział w Ł. w wysokości 4.468 zł, prawo użytkowania działki pracowniczej i nakładów na tą działkę w kwocie 60.000 zł, prawo własności samochodu osobowego marki C. (...) o wartości 19.000 zł. Łączna wartość spadku to kwota 135.720 zł. Udział spadkowy, który przypadłby powodowi B. B. (1) to 1/2 części, zaś D. O. i M. O. to – po 1/4 części na rzecz każdego z nich, a ponieważ powodowie są małoletni, to z tytułu zachowku przysługuje im równowartość 2/3 udziału spadkowego. W przypadku B. B. (1) jest to kwota 45.240 zł, zaś w przypadku D. O. i M. O. – kwoty po 22.620 zł na rzecz każdego z nich.

W dniu 17 marca 2015r wpłynęło do akt sprawy pismo procesowe pełnomocnika powodów, w którym dokonano zmiany powództwa. Pełnomocnik powodów wniósł o zasądzenie na rzecz B. B. (1) kwoty 50.477 zł, zaś na rzecz D. O. i M. O. kwot po 25.238 zł na rzecz każdego z nich – od pozwanej T. S. (1) tytułem zachowku wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty. Wniósł również o nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności do kwoty 90.480 zł i zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów zwrotu kosztów procesu. Pełnomocnik powodów stwierdził, że w skład spadku po K. O. weszły: wartość jednostek uczestnictwa w (...) S.A., która na dzień 29 września 2011r wynosiła 37.986 zł, środki zgromadzone na rachunku bankowym w Banku (...) S.A. Oddział w Ł. w kwocie 4.468 zł, nakłady na terenie (...) przy ulicy (...) w W. o wartości 88.079 zł i wartość samochodu osobowego marki C. (...) o wartości 20.900 zł (k. 463-464).

W dniu 9 czerwca 2015r wpłynęło do akt sprawy pismo procesowe pełnomocnika pozwanej, w której pozwana zaproponowała zawarcie ugody. Pozwana zaproponowała w piśmie, aby wartość majątku spadkowego ustalić na kwotę 142.133 zł, zaś należny powodom zachówek na łączną kwotę 94.751,33 zł. W przypadku braku porozumienia wniosła o dokonanie rozliczenia kwoty 20.000 zł wpłaconej przez spadkodawcę tytułem jednorazowej składki na polisę ubezpieczenia kapitałowego w (...), a do której uprawnionymi byli B. B. (2) i G. O.. Wniosła o rozłożenie zasądzzonego przez Sąd świadczenia na dwie raty: pierwsza w kwocie 40.711 zł z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia oraz druga w kwocie 40.711 zł – w terminie 2 lat od chwili uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie. Wniosek o rozłożenie na raty został podyktowany tym, że pozwana nie ma możliwości korzystać ze stanowiących jej własność nakładów na (...)w W., co wymaga wytoczenia powództwa przeciwko Skarbowi Państwa, co jest kosztowne i czasochłonne. Pozwana wniosła również o zaniechanie nakładania rygoru natychmiastowej wykonalności z uwagi na to, że pozwana nie dysponuje innym niż składniki spadkowe majątkiem (k. 478-479).

Na rozprawie w dniu 10 czerwca 2015r pełnomocnik powodów nie przyjął propozycji ugodowej przedstawionej przez pozwaną i podtrzymał swoje stanowisko tak, jak w piśmie z marca 2015r (stanowisko pełnomocnika powodów zarejestrowane na rozprawie w dniu 10 czerwca 2015r – 00:59:18-01:03:50).

Pełnomocnik pozwanej uznała powództwo co do zasady, a jeżeli chodzi o kwotę, to uznała je w odniesieniu do powoda B. B. (1) do połowy kwoty 40.711 zł, zaś w przypadku powodów D. O. i M. O. – do połowy łącznej kwoty 40.711 zł, czyli

po 1/4 tej kwoty na rzecz każdego z nich. Wniosła o rozłożenie kwoty 81.422 zł na dwie raty, tak jak w piśmie z czerwca 2015r i uznała żądanie w zakresie odsetek ustawowych, ale dopiero poczynając od dnia wyrokowania (stanowisko pełnomocnika pozwanej zarejestrowane na rozprawie w dniu 10 czerwca 2015r – 01:03:56-01:13:40).

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Spadkodawca K. O. zmarł w dniu 29 września 2011r w P., a ostatnio na stałe zamieszkiwał w miejscowości K. gmina P.. W chwili śmierci K. O. był rozwiedziony.

K. O. jako spadkobierców ustawowych pozostawił po sobie dwoje dzieci – G. O. i B. B. (2).

W dniu 29 sierpnia 2011r w Kancelarii Notarialnej w P. przed notariuszem K. P., K. O. sporządził testament notarialny, w którym do całości spadku po sobie powołał T. S. (1) (pозwaną). Przedmiotowy testament został otwarty i ogłoszony przez Sąd Rejonowy w S. w dniu 5 listopada 2013r w sprawie I Ns 1426/11. W testamencie spadkodawca dokonał wydziedziczenia swoich dzieci G. O. i B. B. (2) z powodu uporczywego niedopełnienia względem niego obowiązków rodzinnych.

Postanowieniem z dnia 13 maja 2014r wydanym w sprawie I Ns 1252/11 Sąd Rejonowy w S. stwierdził, że spadek po K. O. zmarłym w dniu 29 września 2011r w P., ostatnio na stałe zamieszkałym w K., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 29 sierpnia 2011r (Rep. A(...)), nabyła w całości T. S. (1).

Powodowie D. O. i M. O. są dziećmi G. O., wnukami spadkodawcy K. O.. Powód B. B. (1) jest synem B. B. (2), wnukiem spadkodawcy K. O..

Spadkodawca K. O. posiadał rachunek depozytowy w Banku (...) S.A. Oddział w Ł., na którym w dacie jego śmierci zgromadzona była kwota 4.468,27 zł.

W dniu 10 stycznia 2007r K. O. zawarł z Towarzystwem (...) S.A. z siedzibą w W. umowę indywidualnego inwestycyjnego ubezpieczenia na życie (...). Zawarcie umowy zostało potwierdzone wystawieniem polisy o numerze (...). W związku z zawarciem umowy uiszczył jednorazową składkę w kwocie 20.000 zł. W późniejszym okresie K. O. nie dokonywał kolejnych wpłat. Na dzień 22 stycznia 2010r wartość jednostek uczestnictwa wynosiła 14.252,46 zł. W dniu 11 lipca 2014r pozwana T. S. (1) zgłosiła roszczenie o wypłatę świadczenia z tytułu umowy ubezpieczenia na życie, przedkładając akt zgonu K. O. i postanowienie Sądu Rejonowego w S. o stwierdzeniu praw do spadku. We wniosku o zawarcie umowy ubezpieczenia K. O. nie wskazał osób uposażonych i dlatego też towarzystwo odmówiło wypłaty T. S. (1) jakiegokolwiek kwoty z tytułu zawarcia przez K. O. przedmiotowej umowy. Stosownie do treści par. 9 ust. 5 pkt 3 ogólnych warunków umowy ubezpieczenia – w związku z niewskazaniem przez K. O. osoby (osób) uposażonej – świadczenie przysługiwało członkom rodziny zmarłego. Świadczenie z przedmiotowej umowy zostało wypłacone dzieciom K. O.– B. B. (2) i G. O.. W lipcu 2015r towarzystwo wypłaciło na rzecz B. B. (2) i G. O. kwoty po około 5.500 zł na rzecz każdego z nich.

W 2005r K. O. przystąpił do Funduszu (...)S.A. i z tego tytułu dokonał wpłaty kwoty 32.000 zł. W dacie śmierci spadkodawcy na jego koncie było zgromadzonych 345,459 jednostek uczestnictwa o ówczesnej wartości 37.986,67 zł.

K. O. przysługiwało prawo użytkowania ogródka działkowego na terenie (...) przy ulicy (...) w W.. W okresie użytkowania K. O. poczynił nakłady na przedmiotową działkę w postaci: altany, ogrodzenia, studni, przyłącza elektrycznego, szamba, utwardzenia terenu i atrapy studni, a ponadto dokonał nasadzeń roślinnych. Aktualna wartość tychże nakładów, ale według ich stanu z daty otwarcia spadku, wynosi 88.059 zł. W związku ze śmiercią spadkodawcy i wygaśnięciem prawa użytkowania, działka została oddana w użytkowanie synowi spadkodawcy – G. O., który aktualnie jest w jej posiadaniu.

W dacie śmierci spadkodawca K. O. był właścicielem samochodu osobowego C. (...) o nr rej. (...). Aktualna wartość przedmiotowego pojazdu, według stanu i wieku z dnia otwarcia spadku, wynosi 20.900 zł. W posiadaniu przedmiotowego pojazdu znajduje się pozwana T. S. (1).

Małoletni powodowie nie otrzymali od spadkodawcy K. O., za jego życia, jakichkolwiek przysporzeń majątkowych.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dowodów: aktów stanu cywilnego (k. 39-46), kopii salda rachunku bankowego za okres do 28 września do 27 października 2011r (k. 58), kopii umowy przedwstępnej zakupu samochodu oraz dowodu wpłaty (k. 59-60), zeznań świadka L. O. zarejestrowanych na rozprawie w dniu 8 marca 2013r, opinii biegłego P. S. (k. 258-269, 308-323, 415-432), ustnej opinii biegłego P. S. zarejestrowanej na rozprawie w dniu 5 lutego 2015r, opinii biegłej T. S. (2) (k. 375-398), pisma (...) S.A. z siedzibą w W. i załączników (k. 437-447), pisma (...) S.A. w W. (k. 455-456), informacji o saldzie rachunku za okres od 28 lipca do 28 sierpnia 2011r (k. 492), zeznań B. B. (2) i T. S. (1) zarejestrowanych na rozprawie w dniu 10 czerwca 2015r, postanowienia SR w S. w przedmiocie stwierdzenia praw do spadku, wydanego w sprawie I Ns 1252/11 i otwarcia i ogłoszenia testamentu dokonanego przez SR w S. w sprawie I Ns 1426/11.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 991 par. 1 kc „zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek)”. Obowiązująca w polskim prawie zasada swobody testowania oznacza, że spadkodawca może ustanowić spadkobiercą całego swojego majątku osobę spoza kręgu najbliższych krewnych. Przewidziana w art. 991 par. 1 kc instytucja zachowku stanowi ustawowe zabezpieczenie interesów osób najbliższych spadkodawcy. Z treści art. 991 par. 2 kc wynika, że w pierwszej kolejności zobowiązanym z tytułu zachowku jest spadkobierca. Jeżeli jednak uprawniony nie może uzyskać od spadkobierców należnego mu zachowku, na podstawie art. 1000 par. 1 kc odpowiedzialność ponoszą także osoby, które otrzymały od spadkodawcy darowiznę podlegającą doliczeniu do spadku.

W doktrynie prawa cywilnego istnieje spór dotyczący tego, kiedy powstaje uprawnienie do zachowku dla osób będących najbliższymi krewnymi spadkodawcy. Zgodnie z art. 991 par. 1 kc zachówek należy się zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, **którzy byliby powołani do spadku z ustawy**. Wydaje się, że uprawnionym byłby pogląd, iż prawo do zachowku powstaje dla tych osób wyłącznie, gdy **byliby** powołani do spadku, a w rzeczywistości z powodu rozporządzenia testamentowego spadkodawcy do spadku nie zostali powołani. W takiej sytuacji osoba, która w praktyce została powołana do spadku z mocy ustawy i należy do kręgu osób wymienionych w art. 991 par. 1 kc, nie byłaby uprawniona do zachowku. W praktyce pojawił się jednak problem, co w sytuacji, kiedy osoba, która zalicza się do kręgu osób wymienionych w art. 991 par. 1 kc i została powołana do spadku z mocy ustawy, nie otrzymała należnej jej części spadku. Przyczyną braku zaspokojenia spadkobiercy może być to, że spadkodawca przed śmiercią wyzbył się całego majątku. Problem ten rozstrzygnął Sąd Najwyższy, który m.in. w wyroku z dnia 13 lutego 2004r (II CK 444/02) stwierdził, iż „jeżeli uprawniony do zachowku, dziedziczący z ustawy wespół z innymi osobami, nie otrzymał należnego mu zachowku, ma przeciwko współspadkobiercom roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia”. W uzasadnieniu wyroku podniesiono, że prawo spadkowe zapewnia członkom najbliższej rodziny spadkodawcy, zaliczonym do kręgu uprawnionych do zachowku, uzyskanie określonej korzyści ze spadku niezależnie od woli spadkodawcy, tj. choćby spadkodawca pozbawił ich tej korzyści przez rozrządzenia testamentowe lub dokonane darowizny. Dalej Sąd Najwyższy pisze: „Stąd jednoznaczny wniosek, że o powstaniu na rzecz uprawnionego do zachowku roszczenia przeciwko spadkobiercy o pokrycie lub uzupełnienie w pieniądzu zachowku rozstrzyga tylko to, czy otrzymał on w całości należny mu zachówek w postaci powołania do spadku, zapisu lub uczynionej przez spadkodawcę na jego rzecz darowizny. Jeżeli nie otrzymał, roszczenie o zachówek przysługuje mu, **choćby został powołany do spadku, nawet z ustawy**. Jeżeli

uprawniony nie może otrzymać od spadkobiercy należnego mu zachowku, może żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku”.

Zgodnie natomiast z art. 1008 kc – „spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku: 3) uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych”. Wydziedziczenie zatem oznacza pozbawienie osoby uprawnionej do zachowku z mocy art. 991 par. 1 kc przysługującego jej prawa. Spadkodawca K. O. dokonał wydziedziczenia swoich dzieci – B. B. (2) i G. O. – w ważnym testamencie. Dokonał go z powodu jednej z przyczyn wymienionych w art. 1008 kc, a ponadto stwierdził, że nie przebaczył swoim dzieciom. Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, jak również stanowisko zaprezentowane przez B. B. (2) i G. O., przekonuje, że dzieci spadkodawcy nie zakwestionowali ważności dokonanego przez spadkodawcę wydziedziczenia.

Artykuł 1011 kc stanowi, iż „zstępni wydziedziczonego zstępnego są uprawnieni do zachowku, chociażby przeżył on spadkodawcę”. Powyższa regulacja oznacza, że uprawnienie zstępnych wydziedziczonego do własnego zachowku powstaje, gdy ich wstępny został skutecznie wydziedziczony. Zgodnie z art. 1011 kc bez znaczenia jest okoliczność, że przeżył on spadkodawcę. Z taką sytuacją mamy właśnie do czynienia w niniejszej sprawie. Zstępni spadkodawcy – B. B. (2) i G. O. zostali skutecznie wydziedziczeni w testamencie, mocą którego K. O. powołał do całości spadku po sobie pozwaną T. S. (1). Dodatkowo, B. B. (2) i G. O. przeżyli swojego ojca K. O.. Zatem z mocy art. 1011 kc uprawnionymi do „swojego” zachowku są ich zstępni, tj. wnuki spadkodawcy K. O. – B. B. (1), D. O. i M. O. (powodowie w niniejszej sprawie).

Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie przekonuje ponad wszelką wątpliwość, że co do zasady powodowie B. B. (1), D. O. i M. O. są osobami uprawnionymi do zachowku.

Spadkodawca K. O. zmarł w dniu 29 września 2011r, był rozwiedziony, a zatem jako spadkobierców ustawowych pozostawił po sobie dzieci: B. B. (2) i G. O.. Zatem w sytuacji, gdyby spadkodawca K. O. nie sporządził testamentu pozytywnego ustanawiającego jako spadkobiercę T. S. (1) oraz negatywnego polegającego na pozbawieniu dzieci przysługujących im z mocy ustawy udziałów w spadku, spadek po nim na podstawie ustawy, w oparciu o treść art. 931 par. 1 kc, nabyłyby dzieci – B. B. (2) i G. O. w częściach po $\frac{1}{2}$ każde z nich.

Przysługujący powodom w niniejszej sprawie zachowek należy liczyć od udziałów, które ewentualnie im przypadłyby w majątku spadkowym jako spadkobiercom ustawowym. W przypadku powoda B. B. (1) jest to udział, który przypadłby jego matce, tj. $\frac{1}{2}$, zaś w przypadku powodów D. O. i M. O. w równych częściach udział, który przypadłby ich ojcu, tj. po $\frac{1}{4}$ na rzecz każdego z nich. W orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz doktrynie prawa cywilnego ugruntowany jest pogląd, że o wielkości zachowku winna decydować chwila otwarcia spadku, ponieważ z tą chwilą powstaje dla osoby uprawnionej roszczenie o zachowek. W niniejszej sprawie jest to data 29 września 2011r (data zgonu spadkodawcy K. O.). Aby ustalić wysokość zachowku, należy stosownie do treści art. 991 par. 1 kc pomnożyć ustawowy udział spadkowy przez $\frac{1}{2}$ lub $\frac{2}{3}$. W chwili śmierci spadkodawcy, a obecnie nadal, wszyscy powodowie są osobami małoletnimi, co oznacza, że celem ustalenia zachowku ich ewentualny „udział” spadkowy należy pomnożyć przez $\frac{2}{3}$.

Ułamek stanowiący podstawę do obliczenia zachowku należy pomnożyć przez tzw. substrat zachowku, który oblicza się ustalając czystą wartość spadku i doliczając do niej wartość dokonanych przez spadkodawcę darowizn bądź innych przysporzeń majątkowych.

W sprawie nie pozostawało sporne, że w skład spadku po K. O. wchodziło prawo własności samochodu osobowego marki C. (...) o nr rej. (...), wyprodukowany w 2009r. K. O. nabył przedmiotowy pojazd jako fabrycznie nowy i po raz pierwszy został on zarejestrowany w dniu 29 maja 2009r. Cena samochodu wynosiła 34.690 zł. Celem ustalenia wartości przedmiotowego pojazdu, Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego P. S.. Oczywiście jest, że na potrzeby niniejszej sprawy należało ustalić aktualną wartość przedmiotowego pojazdu, ale według stanu z daty otwarcia spadku. Stan ten, to nie tylko kwestia stanu technicznego samochodu, ale również jego wiek, co w przypadku używanych samochodów osobowych ma niebagatelne znaczenie. Początkowo biegły ustalił aktualną wartość pojazdu, przyjmując jego stan techniczny z daty otwarcia spadku, ale wiek pojazdu również z daty wyceny. Słusznie pełnomocnik powodów

zakwestionował opinię biegłego w tym zakresie. W związku z powyższym, Sąd zobowiązał biegłego do uzupełnienia opinii poprzez ustalenie jego aktualnej wartości, ale przy założeniu, że przedmiotem wyceny jest pojazd, którego „wiek” zawiera się pomiędzy datą produkcji, a datą otwarcia spadku. Biegły wykonał uzupełniającą opinię, ale ponownie dopuścił się błędu, ponieważ ustalając aktualną wartość zastosował tzw. korektę ujemną z tytułu braku ważnych badań technicznych. A oczywistym było przecież, że „stan” pojazdu, to również ważne badanie techniczne, a w dacie otwarcia spadku takowe badania przedmiotowy pojazd posiadał. Ostatecznie, po stwierdzeniu zaistniałych uchybień, biegły złożył do akt sprawy skorygowaną opinię, w której ustalił, że wartość ta wyraża się kwotą **20.900 zł** (k. 418). Sąd uznał, że w dacie otwarcia spadku przedmiotowy pojazd posiadał uszkodzenia powłoki lakierniczej, ponieważ przeciwnych okoliczności stronie powodowej nie udało się w sprawie wykazać. Sąd w całości podzielił ostateczne ustalenia biegłego, uznając, że opinia została sporządzona fachowo, rzetelnie i przez osobę dysponującą wymaganymi kwalifikacjami. Ponadto, została ona przekonywująco uzasadniona.

Nie pozostawało również w sprawie wątpliwości, że K. O. poczynił nakłady na tzw. ogródek działkowy, który znajdował się w jego posiadaniu. Pozwana T. S. (1) nie nabyła przedmiotowego prawa, ponieważ nie weszło ono w skład spadku, ale stała się spadkobiercą w zakresie poczynionych przez spadkodawcę na tę działkę nakładów. W celu oszacowania ich wartości, Sąd dopuścił dowód z opinii biegłej do spraw szacowania nieruchomości – T. S. (2). W opinii z dnia 30 stycznia 2015r biegła ustaliła tę wartość na kwotę 88.059 zł. Nakłady dokonane przez spadkodawcę to: altana, ogrodzenie, studnia, przyłącze elektryczne, szambo, utwardzenie terenu, atrapa studni i nasadzenia roślinne. Z tabeli zawierającej zestawienie wartości, która znajduje się na stronie 12 opinii wynika, że biegła dopuściła się błędu rachunkowego. Łączna wartość wynosi 86.333 zł, a nie jak jest w tabeli – 86.353 zł. Doliczając do tego wartość nasadzeń roślinnych w kwocie 1.726 zł, otrzymujemy łączną wartość nakładów w kwocie – **88.059 zł**. Opinię biegłej T. S. (2) Sąd również podzielił w całości, korygując ją jedynie w zakresie błędu rachunkowego. Żadna ze stron nie przedstawiła jakichkolwiek merytorycznych zastrzeżeń do przedmiotowej opinii.

Ze znajdującego się w aktach sprawy dokumentu w postaci salda na rachunku bankowym, wynika, że na datę otwarcia spadku K. O. posiadał na rachunku w Banku (...) S.A. Oddział w Ł. kwotę **4.468 zł**. Powodowie starali się wykazać, że kwota ta powinna być zwiększona o kwotę 43.000 zł, twierdząc, że została ona spożytkowana przez pozwaną T. S. (1). Prawdą jest, że w dniu 1 sierpnia 2011r K. O. dokonał wypłaty gotówkowej z rachunku prowadzonym w Banku (...) S.A. Oddział w Ł. kwoty 43.000 zł (k. 492). Z dokumentu wynika niezbicie, że wypłaty dokonał osobiście spadkodawca K. O. i brak jest w sprawie dowodów, że w jakiegokolwiek części z kwoty tej skorzystała pozwana. Oczywistym był zatem wniosek, że kwota ta nie weszła w skład spadku po spadkodawcy.

W dacie otwarcia spadku, spadkodawca posiadał jednostki uczestnictwa w (...)S.A. z siedzibą w W.. Niewątpliwie wartość tychże jednostek stanowiła skład masy spadkowej i na datę 29 września 2011r stanowiły one wartość **37.986,67 zł**. Pozwana była w niniejszej sprawie reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika, który nie zakwestionował wartości przedmiotowych jednostek uczestnictwa w funduszu. Sąd nie miał zatem obowiązku ustalać z urzędu, jaka była lub byłyby wartość tych jednostek na datę zamknięcia rozprawy.

W ocenie Sądu, w skład spadku nie weszła jakakolwiek kwota z tytułu zawarcia przez spadkodawcę umowy indywidualnego inwestycyjnego ubezpieczenia na życie (...) z Towarzystwem (...)S.A. z siedzibą w W.. Była to umowa ubezpieczenia, która przewidywała wypłatę stosownych środków wraz z zajściem określonego zdarzenia ubezpieczeniowego. Jak wynika z informacji (...) S.A. – K. O. nie wskazał we wniosku osoby uposażonej, dlatego też stosownie do przepisów ogólnych warunków ubezpieczenia, kwota około 11.000 zł wypłacona została dzieciom spadkodawcy – B. B. (2) i G. O.. Wynika to wprost z zeznań złożonych przez B. B. (2). Z przedstawionej informacji wynika również, że pozwanej T. S. (1) odmówiono wypłaty jakichkolwiek środków z tytułu zawarcia przez spadkodawcę przedmiotowej umowy ubezpieczenia (k. 437-437v).

Sąd nie uwzględnił stanowiska strony pozwanej, aby na należny na rzecz powodów zachówek zaliczyć wypłaconą B. B. (2) i G. O. łączną kwotę około 11.000 zł z tytułu zawartej przez spadkodawcę K. O. umowy ubezpieczenia z Towarzystwem (...) S.A. z siedzibą w W.. Stosownie do treści art. 996 kc – „(...) Jeżeli uprawnionym do zachowku jest dalszy zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachówek także zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane

przez spadkodawcę na rzecz jego wstępnego”. W orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych pozostaje sporne, czy treścią art. 996 kc objęte są wyłącznie umowy darowizny sensu stricto, o których mowa w art. 888 kc, czy też wszystkie nieodpłatne przysporzenia dokonane przez spadkodawcę na rzecz osoby uprawnionej do zachowku, czy też na rzecz wstępnego osoby uprawnionej do zachowku. Nawet gdyby zastosować najbardziej liberalną wykładnię rzeczzonego przepisu, to w okolicznościach niniejszej sprawy trudno byłoby uznać, że spadkodawca K. O. dokonał za życia jakiegokolwiek nieodpłatnego przysporzenia majątkowego na rzecz swoich dzieci. Wyplata łącznej kwoty około 11.000 zł na rzecz B. B. (2) i G. O., z tytułu zawartej przez spadkodawcę umowy ubezpieczenia z (...) S.A. w W., podyktowana była postanowieniami ogólnych warunków umowy ubezpieczenia, ponieważ we wniosku o zawarcie przedmiotowej umowy K. O. nie wskazał nikogo jako osoby uposażonej. Z treści art. 996 kc wynika, że chodzi o świadome, umowne przysporzenia, których spadkodawca dokonał na rzecz osób uprawnionych do zachowku, lub wstępnych osób uprawnionych do zachowku. W niniejszej sprawie uzasadniony wydaje się pogląd, że takiego zamiaru po stronie K. O. nie było, aby dokonać jakiegokolwiek przysporzenia majątkowego na rzecz swoich dzieci, ponieważ dał on temu wyraz dokonując wydziedziczenia ich w testamencie. Zatem zaliczenie świadczenia, które przypadło na rzecz B. B. (2) i G. O. z tytułu zawartej przez spadkodawcę umowy ubezpieczenia, odbyłoby się z pokrzywdzeniem osób uprawnionych do zachowku, tj. powodów w niniejszej sprawie.

Mając na uwadze powyższe należy stwierdzić, że substratem zachowku będzie suma wartości czystego majątku spadkowego, tj. wartość samochodu osobowego marki C. (...) (20.900 zł), wartość nakładów na działkę stanowiącą ogródek działkowy będący w użytkowaniu spadkodawcy (88.059 zł), wartość jednostek uczestnictwa w Funduszu Inwestycyjnym P. (37.986,67 zł) i kwota zgromadzona na rachunku bankowym w Banku (...) S.A. Oddział w Ł. (4.468 zł), czyli łącznie – **151.414 zł**. Z zeznań świadków wynikało, że pozwana T. S. (1) przekazała kwotę 5.000 zł z przeznaczeniem na koszty pogrzebu spadkodawcy, która została przekazana G. O.. Zostało to w sprawie przyznane przez przedstawicieli ustawowych powodów. Stanowi ona zatem dług obciążający spadek i winna być odliczona od substratu zachowku. Po odjęciu powyższej kwoty otrzymujemy kwotę 146.414 zł, od której powinny być liczone kwoty zachowku należnego powodom. Jak podniesiono we wcześniejszej części uzasadnienia, B. B. (1) należało się 2/3 z połowy wartości majątku spadkowego, czyli kwota **48.804,66 zł**, zaś D. O. i M. O. – 2/3 z jednej czwartej wartości majątku spadkowego, czyli kwoty po **24.402,33 zł** na rzecz każdego z nich.

Mając na uwadze powyższą argumentację, Sąd na mocy art. 1011 kc zasądził na rzecz powodów tytułem zachowku kwoty, o których mowa powyżej. W pozostałym zakresie jako nieudowodnione powództwo podlegało oddaleniu. Sąd zdaje sobie sprawę z rozbieżności poglądów zarówno Sądu Najwyższego, jak i doktryny prawa cywilnego, które dotyczą wymagalności roszczenia o zachowek, a co za tym idzie stanu opóźnienia w jego zapłacie. Przekonywujące jest jednak stanowisko, zgodnie z którym – o stanie opóźnienia można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. W niniejszej sprawie, zdaniem Sądu Okręgowego, była to chwila doręczenia pełnomocnikowi pozwanej odpisu opinii biegłej T. S. (2) szacującej wartość nakładów poczynionych przez spadkodawcę na ogródku działkowym. Niewątpliwie już wcześniej pozwana co do zasady winna liczyć się z obowiązkiem zapłaty zachowku, ale ustalenie wartości substratu zachowku stało się możliwe właśnie z tą chwilą. Odpis opinii doręczony został pełnomocnikowi pozwanej w dniu 19 lutego 2015r (k. 450) i po doliczeniu do tej daty 14 dni, co zdaniem Sądu było wystarczającym terminem na spełnienie świadczenia, Sąd zasądził na rzecz powodów odsetki ustawowe od zasądzonych kwot, tj. od dnia 6 marca 2015r.

Powodowie dochodzili w sprawie łącznej kwoty 100.953 zł, a zasądzona została na ich rzecz łączna kwota 97.609,32 zł, co oznacza, że wygrali sprawę w 96,5%. Co do zasady były zatem podstawy do włożenia na pozwaną obowiązku zwrotu wszystkich kosztów procesu, o czyn stanowi zdanie drugie art. 100 kpc. Powodowie ponieśli koszty procesu w łącznej kwocie 3.634 zł, na którą składało się minimalne wynagrodzenie pełnomocnika procesowego (3.600 zł) oraz kwota 34 zł uiszczona tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictw. Należy przy tym zauważyć, że pełnomocnik powodów nie wnosił o zasądzenie od pozwanej zwrotu kosztów procesu oddzielnie na rzecz każdego z powodów w pełnej wysokości. Taki wniosek umożliwiłaby przyznanie stosownej kwoty z tytułu zastępstwa procesowego na rzecz każdego z powodów oddzielnie. Wobec braku takiego wniosku, Sąd – stosownie do jednolitego stanowiska Sądu

Najwyższego w tym zakresie – ustalił 96,5% z kwoty 3.634 zł, co dało kwotę 3.506,81 zł. Z kolei ta kwota została podzielona na trzy, co oznacza, że na rzecz każdego z powodów przypadła kwota 1.168,93 zł. Stosownie do regulacji zdania drugiego art. 100 kpc, kwoty te nie podlegały pomniejszeniu o „wygraną” pozwanej, tj. 3,5% należnych na jej rzecz kosztów zastępstwa procesowego.

Chybione było przy tym stanowisko pełnomocnika pozwanej, jakoby pozwana nie dała powodów do wytoczenia przedmiotowego powództwa i uznała je przy pierwszej czynności. Zdaniem pełnomocnika pozwanej, winno to doprowadzić do zasądzenia kosztów procesu na rzecz pozwanej. Z odpowiedzi na pozew wynika jednoznacznie, że pozwana nie uznała powództwa co do wysokości, a to z kolei powodowało konieczność procedowania w niniejszej sprawie.

Sąd nie uwzględnił również wniosku pozwanej, aby płatność zasądzonych kwot rozłożyć na dwie raty: pierwszą płatną w dacie uprawomocnienia się wyroku, a drugą w terminie 2 lat od uprawomocnienia się wyroku. Należy zauważyć, że pozew w niniejszej sprawie wpłynął do Sądu w dniu 14 grudnia 2012r, a więc dwa i pół roku temu. Z kolei otwarcie spadku miało miejsce we wrześniu 2011r. Pozwana uznawała powództwo co do zasady, a to oznacza, że była świadoma swojego zobowiązania w stosunku do powodów z tytułu zachowku. W ocenie Sądu, pozwana dysponowała wystarczającą ilością czasu, aby przygotować się do stosownych świadczeń na rzecz powodów, nawet jeżeli wymagało to zaciągnięcia zobowiązania kredytowego, bądź zbycia składnika majątku spadkowego, np. samochodu osobowego, którego pozwana od kilku lat nie użytkuje. W tych okolicznościach odroczenie terminu płatności części świadczenia o kolejne dwa lata, byłoby niezgodne z zasadami współżycia społecznego. O ile, zdaniem pozwanej, uzyskanie równowartości nakładów poczynionych przez spadkodawcę na ogródek działkowy, będzie wymagało wniesienia stosownego powództwa, to pozwana mogła zainicjować tę sprawę już wiele lat temu. Nie może to być zatem wystarczający argument do rozłożenia zasądzonego świadczenia na raty.

Biorąc pod uwagę, że pozwana utrzymuje się jedynie ze świadczenia emerytalnego, a posiadane oszczędności najprawdopodobniej będzie musiała przeznaczyć na uiszczenie na rzecz powodów należnych im zachowków, Sąd na mocy art. 102 kpc zwolnił ją z obowiązku uiszczenia części kosztów procesu, tj. wynagrodzenia biegłych i opłaty od pozwu, od uiszczenia której powodowie byli zwolnieni, przejmując je na rachunek Skarbu Państwa.

Z uwagi na to, że pozwana uznała powództwo co do połowy kwoty 81.422 zł, tj. kwoty 40.711 zł, Sąd w stosunku do powoda B. B. (1) nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności w części do kwoty 20.355,50 zł, zaś w stosunku do powodów D. O. i M. O. w części do kwot po 10.177,75 zł na rzecz każdego z nich.